



## Evaluation of the development of pocket parks with the approach of the participation of citizens in urban neighborhoods (Case study: Zibashahr and Amirkabir sectors in Zanjan city)

Ahadnejad, M<sup>a</sup>, Heydari, M.T.<sup>b,1</sup>, Azizi, M.S<sup>c</sup>

<sup>a</sup> Associate Professor of Geography and Urban Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

<sup>b</sup> Assistant Professor of Geography and Urban Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

<sup>c</sup> MSc Student of Geography and Urban Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

### ABSTRACT

**Objective:** Green spaces and parks should certainly be considered as one of the most fundamental factors in sustainability of natural and human life; if properly planned, they will have a beneficial impact on health of human body and soul. However, the optimal allocation of land to green space in cities is one of the most important tasks of urban planners. This study proposed the approach of developing pocket parks through citizen participation as one of the most effective ways to compensate for the lack of green space in urban areas.

**Methods:** This was applied descriptive-analytical study. The library study and field observation (structured interview using questionnaire) was conducted for collecting the data. The study was conducted in Zibashahr and Amir Kabir (population= 13907). The sample size was determined to be 374 people. Due to similar population at two regions, 187 questionnaires were distributed at each region. Using SPSS software, the one sample t-test, ANOVA, and path analysis method were used for analyzing the data.

**Results:** The findings showed that the impact coefficient of indices on development of pocket parks in Zabashahr and Amir Kabir neighborhoods is equal to 26.98 and 25.5, respectively. On the other hand, according to path analysis, the NGO component (total effect= 0.507) and sense of belonging (total effect= 0.432) had the highest impact on development of pocket parks in study area.

**Conclusion:** The findings showed that the contribution in development of Zibashahr and Amir Kabir areas may be a source of reassurance for development of pocket parks.

**Keywords:** Pocket Park, Citizen Participation, Sustainable Development, Zanjan City.

**Received:** December 15, 2018

**Reviewed:** April 15, 2019

**Accepted:** May 07, 2019

**Published Online:** September 23, 2019

**Citation:** Ahadnejad, M., Heydari, M.T., Azizi, M.S (2019). *Evaluation of the development of pocket parks with the approach of the participation of citizens in urban neighborhoods (Case study: Zibashahr and Amirkabir sectors in Zanjan city)*. Journal of Urban Social Geography, 6 (2), 39-54. (In Persian)

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1991](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1991)

<sup>1</sup> Corresponding author at: University of zanjan, P.C: 45371-38791, Zanjan, Iran. E-mail address: [mt.heydari@znu.ac.ir](mailto:mt.heydari@znu.ac.ir) (Heydari, MohamadTaghi).

## ارزیابی توسعه پارک‌های جیبی با رویکرد مشارکت شهروندان در محلات شهری (مطالعه موردی: محلات زیباشهر و امیرکبیر شهر زنجان)

محسن احدنژاد روشتی<sup>a</sup>، محمدتقی حیدری<sup>b</sup>، محمدصادق عزیزی<sup>c</sup>

<sup>a</sup> دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

<sup>b</sup> استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

<sup>c</sup> کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

### چکیده

**تبیین موضوع:** بی تردید فضای سبز و پارک‌های شهری را باید در زمره اساسی‌ترین عوامل پایداری حیات طبیعی و انسانی در شهرنشینی امروز به شمار آورد که اگر به طور صحیح برنامه‌ریزی شوند، در سالم‌سازی جسم و روح انسان تأثیرات مطلوبی خواهند داشت. بر همین اساس یکی از وظایف اساسی و مهم برنامه‌ریزان شهری، تخصیص بهینه زمین به کاربری فضای سبز شهری است؛ که در این تحقیق رهیافت توسعه پارک‌های جیبی از طریق مشارکت شهروندان به عنوان یکی از مؤثرترین روش‌ها برای جبران بخشی از کمبود فضای سبز در محلات شهری پیشنهاد شده است.

**روش:** روش تحقیق پژوهش حاضر از نظر نوع کاربردی و ماهیت آن منطبق بر روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات به طرق کتابخانه‌ای و مشاهده میدانی (مصاحبه ساختار یافته با ابزار پرسشنامه) صورت گرفته است. محدوده مکانی تحقیق شهرک زیباشهر و امیرکبیر شهر (با جمعیت ۱۳۹۰۷ نفر) بوده و حجم نمونه برای کل محدوده مورد مطالعه ۳۷۴ نفر می‌باشد. با توجه به نزدیکی جمعیت دو منطقه به یکدیگر، برای هر دو محدوده نمونه یکسان در نظر گرفته شده لذا برای هر محله ۱۸۷ پرسشنامه توزیع گردید. برای تحلیل داده‌ها نیز از آزمون تک نمونه ای T، آزمون تحلیل واریانس و روش تحلیل مسیر با کمک نرم افزار SPSS بهره گرفته شده است.

**یافته‌ها:** یافته‌های تحقیق نشان داد که ضریب تأثیر شاخص‌ها بر توسعه پارک‌های جیبی در محله زیباشهر برابر ۲۶٫۹۸ و در محله امیرکبیر برابر ۲۵٫۵ است. از طرفی، مطابق تحلیل مسیر، مولفه سمن‌ها با اثر کل ۰٫۵۰۷ و مولفه احساس تعلق با اثر کل ۰٫۴۳۲، بیشترین تأثیر را بر توسعه پارک‌های جیبی در محدوده مورد مطالعه داشته است.

**نتایج:** آنچه از نتایج پژوهش در محلات زیباشهر و امیرکبیر محرز گردید امر مشارکت در محله‌های زیباشهر و امیرکبیر برای توسعه چنین فضاهایی از کسش‌پذیری بالایی برخوردار بوده و می‌تواند مامنی برای بازآرایی آن در راستای خلق و توسعه پاکت پارک‌ها باشد.

**کلیدواژه‌ها:** پارک جیبی، مشارکت شهروندان، توسعه پایدار، شهر زنجان.

انتشار آنلاین: ۱۳۹۸/۰۷/۰۱

پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۱۷

بازنگری: ۱۳۹۸/۰۱/۲۶

دریافت: ۱۳۹۷/۰۹/۲۴

**استناد:** احدنژاد روشتی، محسن؛ حیدری، محمدتقی؛ عزیزی، محمدصادق (۱۳۹۸). *ارزیابی توسعه پارک‌های جیبی با رویکرد مشارکت شهروندان در محلات شهری (مطالعه موردی: محلات زیباشهر و امیرکبیر شهر زنجان)*. دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، ۶(۲)، ۵۴-۳۹.

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1991](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1991)

## مقدمه

افزایش تراکم جمعیت و گستره فضایی شهر، فضای سبز شهری<sup>۲</sup> را به مناظر مورد تهدید تبدیل کرده است (مرصوصی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۷)؛ در حالیکه فضای سبز شهری بخش جان دار ساخت کالبدی شهر است (خاکپور و همکاران، ۱۳۸۹: ۲) که در قرن ۲۱ توسعه شهر و شهرنشینی<sup>۳</sup>، باعث تخریب نواحی سبز شهری و بالا رفتن تقاضا برای زمین شهری گردیده و زمینه‌ساز از بین رفتن فضاهای سبز درون شهری و تغییر کاربری این گونه اراضی گردیده است (مدنی پور، ۱۳۸۱: ۵۱). از سویی شهروند امروزین در راستای تسلط زندگی ماشینی و فدا کردن سطوح سبز برای رشد شهرها؛ با تغییرات منفی عظیم زیست‌محیطی مواجهه است و برای جبران این مهم و کم کردن اثرات سوء؛ کمتر از نیم قرن به احداث پارک‌ها و فضای سبز در شهرها و نواحی شهری روی آورده است (رفعیان و خدایی، ۱۳۸۸: ۲۷۷). در این میان توجه به فضاهای رها شده و شناسایی این فضاها و برنامه‌ریزی جهت استفاده درست از آن‌ها؛ علاوه بر اینکه امنیت در محیط‌های شهری را بالا برده و مشکلات ناشی از این نوع فضاهای بی‌دفاع را کاهش می‌دهد؛ می‌تواند در توزیع عادلانه خدمات و استفاده بهینه از زمین در توسعه‌های شهری کمک کند. پارک‌های جیبی به عنوان یکی از متاخرترین رویکرد توسعه فضای سبز؛ استفاده بهینه از قسمت‌های رهاشده‌ای است که به‌خصوص در مرکز محلات شهری پراکنده‌اند (کلیف، ۱۳۸۶: ۵۴). در این میان عواملی که در حفظ و ایجاد پارک‌های جیبی شهری تأثیرگذار است، طراحی پارک‌ها با رویکرد مشارکت شهروندان است. نیازسنجی و استفاده از ترجیحات مردمی در برنامه ریزی و طراحی فضای سبز موجب می‌گردد فضاهایی پویا، فعال و قابل‌استفاده برای شهروندان ایجاد بشود. همچنین با توجه به مشارکت فکری و حسی مردم در ایجاد این گونه فضاها؛ ضمن اینکه معضلات حفظ و نگهداری فضاهای یادشده به حداقل ممکن رسیده؛ کاهش چشمگیری در هزینه‌های مربوط به عملیات نگهداری و حفاظتی فضاهای سبز ایجاد خواهند شد (خلد برین و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۴). شاید بتوان اظهار نمود یک پاکت پارک خوب باید دارای خصوصیات ذیل باشد:

- دارای پوشش گیاهی بویژه درختان باشد.
- باید به روی همه افراد باز باشد و به عبارتی فاقد محدودیت استفاده باشد.
- فضاهایی برای نشستن و استراحت و فضاهایی برای جمع شدن افراد یک محله به دور هم ارائه دهد.
- این پارک‌ها باید به گونه ای طراحی شوند که در ساخت شهری دوستانه تر، سبزتر و انعطاف پذیرتر مشارکت کمک کنند (علیخانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵).

با در نظر گرفتن ضرورت توسعه کمی و کیفی فضای سبز شایان ذکر است که آرایش طبیعت و فضاسازی سبز در بین جوامع با آداب و فرهنگ مختلف و تداعی تصویری از بهشت موعود و ایده بازگشت به طبیعت در باغشهرها و نظریاتی مانند شهر - پارک و باغشهر، تلاش هایی برای بازسازی دنیای ایده ال و زیبایی های طبیعی از دست رفته بوده است که همزمان با رشد صنعت و افزایش جمعیت شهرها و ساخت وسازهای سوداگرانه از نیمه های قرن نوزدهم توسعه یافتند. سرانجام در رهیافت گریز از این معضلات که به صورت عوامل عمده در نابودی طبیعت به دست انسان نمود یافت و آلودگی محیط زیست و شیوع بیماری را سبب شد، ایده آرمان شهری ناگزیر به احداث باغشهرها و تاکید بر فضاهای سبز عمومی گشت (محمدی و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۶). توجه به فضاهای سبز شهری در کشور ما نیز از دهه ۳۰ هجری شمسی با احداث باغ ملی در تهران و سپس تبدیل آن به پارک شهر آغاز شد (بهبهانی، ۱۳۷۳: ۵۲) و بدین ترتیب گسترش شهرها در دهه های اخیر نیاز به برنامه ریزی احداث و توسعه این فضاها را در مقیاسهای مختلف ضرورت بخشید.

<sup>۲</sup> - Urban green space

<sup>۳</sup> - Urbanization

شهر زنجان نیز به دلیل داشتن ظرفیت‌ها و پتانسیل‌ها در زمینه‌ی ایجاد فضای سبز بطور عام و پارک‌های جیبی به‌طور خاص می‌تواند با سودجویی از مشارکت شهروندان به رشد و توسعه پارک‌های جیبی بیفزاید؛ زیرا این گونه پارک‌ها به عنوان فضای گمشده از سلسله مراتب پارک‌های شهری زنجان هستند که می‌توانند نقش موثری در حیطه آرامش، فضای فراغت و بازی و گردشگری شهروندان آن داشته باشند؛ هدف برنامه ریزی شهری نظم بخشیدن به فضاهای شهری از لحاظ دسترسی به امکانات و خدمات شهری و توزیع مناسب کاربری‌های مختلف شهری می‌باشد و دسترسی به فضای سبز شهری متناسب با نیاز و مشارکت مردم محلی، می‌تواند سهم زیادی در پایداری محلات شهر زنجان داشته باشد.

### پیشینه نظری

پاکت پارک‌ها نواحی کوچکی از فضاهای عمومی دعوت کننده هستند که فضایی را برای فرار از فشار و شلوغی شهر فراهم می‌کنند (قدرجانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۵). این دسته از پارک‌ها می‌توانند به شیوه‌های بسیار متنوع ایجاد شوند و در حیات کالبدی شهر وارد شوند (ایران نژاد، ۱۳۹۰: ۲۵). از مهم‌ترین خصوصیات متمایزکننده این پارک‌ها از سایر انواع پارک خصوصیت مردمی بودن این دسته از پارک‌هاست. این پارک‌ها عملاً توسط نهادهای مردمی و ارگان‌های خصوصی و با کمک و نظارت سازمان‌های دولتی مرتبط احداث و در جذب مشارکت مردمی مؤثر است. بعد مشارکتی این پارک تا حدی می‌باشد که گاهی در صورت عدم وجود داوطلب ایجادشان به تأخیر خواهد افتاد لذا وجود چنین فضاهایی در جهت دستیابی به محله‌های شهروندگرا قابل توجه است (بهرام سلطانی، کامبیز، ۱۳۹۰: ۱۲). هدف از طراحی پارک جیبی را می‌تواند به‌صورت زیر عنوان نمود: ۱- فضایی برای رویدادهای کوچک به ویژه رویدادهای محله‌ای ۲- زمین‌بازی کودکان به صورت بسیار ابتدایی ۳- فضاهایی برای استراحت با ملاقات دوستان ۴- فضاهای صرف نهار ۵- فرار از شلوغی نواحی پیرامون شهر ۶- ارائه فرصتی برای استراحت و تمدد اعصاب ۷- ارائه فرصت‌هایی برای افزایش میزان نفوذپذیری سطوح در سراسر ۸- کاهش فشار از روی پارک‌های بزرگ‌تر ۹- افزایش مشارکت مردمی ۱۰- ترویج اصول فرهنگی در منطقه ۱۱- بهبود منظر فضاهای بد منظر در شهر ۱۲- استفاده و به کارگیری فضاهای بلااستفاده و رهاشده شهری (رستم خانی و همکاران، ۱۳۸۳: ۶۷). پاکت پارک یا مینی پارک‌ها، اغلب برای فضاهای کمتر از دو هزار مترمربع پیشنهاد می‌شود و پارک بسیار کوچکی است که معمولاً به‌اندازه چند قطعه مسکونی یا حتی کوچک‌تر از آن می‌باشد. این نوع پارک می‌تواند در محلات مسکونی یا مراکز شهری مکان‌یابی شود. این پارک‌ها بسیاری اوقات در زمین‌های خالی و یا حتی در زمین بی‌قاعده و نامنظم و به اصطلاح «قناسی» گاه بلا استفاده شده جانمایی می‌شوند. پارک‌های جیبی مأمونی هستند که افراد در شلوغی شهر به آن پناه می‌برند، در فضایی سبز کوچک پارک از هوای آزاد خارج از ساختمان استفاده نموده و به منظور استراحت، مطالعه، خوردن غذا و محلی برای ملاقات به آنجا می‌روند (طاهری، ۱۳۸۹: ۲۷۳). فیلادلفیا یکی از اولین شهرهایی است که توسعه پاکت پارک‌ها را در نواحی همسایگی محلات خود شروع کرد. روند احداث پاکت پارک‌ها در این شهر در نواحی خالی و قطعات رهاشده و فرسوده شده و به‌طور عمده در نواحی کم‌درآمد شهر که شدیداً نیازمند به فضاهای باز محلی بودند، صورت گرفت. بعلاوه وجود امکانات محدود در دسترس در این محلات مؤیدی بر علت ایجاد پاکت پارک‌ها در سطح این محلات شد. پاکت پارک‌ها در این شهر به‌طور عمده بر روی گروه سنی کودکان تمرکز دارند و جوامع را در احداث و طراحی خود درگیر می‌کنند (Marcus, 1998).

### پیشینه عملی

در ارتباط با توسعه پارک‌های جیبی در مطالعات خارجی پژوهش‌های متعددی صورت گرفته و در کشور ما، برخلاف کشورهای پیشرفته؛ تحقیقات اندکی صورت گرفته است که نشان دهنده نیاز مبرم به تحقیق در زمینه مذکور می‌باشد. در رابطه با موضوع پارک‌های جیبی مطالعات چندی انجام گرفته که در ذیل به نمونه‌ای از آنها اشاره می‌شود:

چیسورا (۲۰۰۴) در پژوهشی با عنوان نقشی پارک‌های شهری در شهر پایدار، ضمن اشاره به اهمیت فضای سبز درون شهری و کمبود مطالعات بین‌المللی در این زمینه، تلاش کرده تا اهمیت فضای سبز شهری را برای شهروندان و پایداری شهری نشان دهد. نتایج مطالعات وی نشان می‌دهد که محیط طبیعی شهری و به‌ویژه پارک‌ها، مشارکت منشأ احساسات مثبت و خدمات مفیدی است که نیازهای روحی و مادی را می‌تواند برآورده سازد.

تی هین (۲۰۰۹) در پژوهش خود با عنوان مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی و مدیریت پارک‌های جیبی مطالعه موردی: پارک فیش‌نات در هانوی و پتنام، به تحلیل وضعیت فعلی مشارکت شهروندان و موانع آن در خلعق پاکت پارک می‌پردازد. نتایج تحلیل نشان می‌دهد موانع مورد بررسی عبارتند از: اجرای نامناسب قوانین مربوط به مشارکت شهروندان، عدم هدایت شهروندان برای رسیدن به اطلاعات، فقدان چارچوب قانونی روشن و دلسردی شهروندان نسبت به مشارکت، تفاوت بین شهروندان با تحصیلات و درآمد بالا و مقامات دولتی و ذینفعان در ادراک خود از آگاهی اجتماعی و تمایل به مشارکت و غیره.

خیرالدین و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی تأثیر قابلیت توسعه فضای سبز به کارگیری رهیافت پارک‌های جیبی) چنین نتیجه‌گیری می‌کنند که توسعه فضای سبز با به‌کارگیری رهیافت پارک‌های جیبی در شهرهای امروزی با توجه به کمبود فضای باز و سبز موجود، بالا بودن تراکم جمعیتی و ساختمانی، مشکلات زیست‌محیطی شهرها نقش بسیار تأثیرگذاری را در تلطیف محیط شهری، افزایش حضور شهروندان و در نتیجه بالا بردن تعاملات اجتماعی، سرزندگی، امنیت و حس تعلق به محیط داشته و می‌تواند بر روی ادراک شهروندان از محیط شهری اثربخش باشد.

در مطالعات داخلی نیز ذاکر حقیقی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل نقش پارک‌های جیبی در تقویت تعاملات اجتماعی و زیست‌محیطی به این نتیجه دست‌یافته که توسعه پایداری شهر فقط فراهم کردن جنبه‌های حیاتی زندگی انسانی نیست؛ بلکه میزان رضایت‌مندی شهروندان از محیط زندگی و شرایط اساسی برای پایداری شهری می‌باشد. همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد فضای سبز شهری و پارک‌های موجود در شهر نه تنها ارزش تفریحی دارد؛ بلکه محل مناسبی برای سپری کردن اوقات فراغت مردم به شمار می‌آید. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ایجاد پارک‌های جیبی در سطوح محله‌ای می‌تواند در تقویت ابعاد اجتماعی و امکان افزایشی رابطه بین انسان و طبیعت در محیط شهری مؤثر باشد و همچنین ایجاد پارک‌های جیبی در محلات در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان تأثیرگذار است. با توجه به نتایج منتج شده از آزمون فرضیه‌های پژوهش فوق، پارک‌ها محلی برای رفع بخشی از نیازهای روانی و اجتماعی شهروندان هستند. از این رو توسعه و گردش این فضاها در جهت ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان امری اجتناب‌ناپذیر است.

با توجه به پژوهش‌های فوق، مطالعه امکان‌سنجی ایجاد و توسعه پارک‌های جیبی با مشارکت شهروندان در کشور ما اندک بوده و بالطبع در شهر زنجان نیز تاکنون مطالعه‌ای صورت نگرفته است. لذا به لحاظ نظری در توسعه‌ی ادبیات برنامه‌ریزی توسعه پارک‌های جیبی می‌تواند کمک شایانی کند و از لحاظ عملی می‌تواند برای متولیان مدیریت و برنامه‌ریزان شهری مورد موثر واقع شود.

## داده ها و روش شناسی

تحقیق حاضر از نظر نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت روش توصیفی- تحلیلی می‌باشد. گردآوری اطلاعات به طرق کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه از طریق ابزار پرسشنامه ساخت یافته با ساکنین مناطق مورد مطالعه) صورت گرفته است. در تحقیق حاضر مشارکت شهروندان به عنوان متغیر مستقل؛ همچنین خلق و توسعه پارک‌های جیبی متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. بر اساس آمارنامه شهرداری زنجان (۱۳۹۵)؛ شهرک زیباشهر دارای جمعیت (۷۳۳۶ نفر) و شهرک امیرکبیر (۶۵۷۱ نفر) جمعیت می باشد که جمعا ۱۳۹۰۷ نفر می باشد و بر اساس روش کوکران با احتمال ۹۵ درصد تعداد حجم نمونه برای کل محدوده مورد مطالعه ۳۷۴ نفر می باشد. با توجه به نزدیکی جمعیت دو منطقه به یکدیگر، برای هر دو محدوده نمونه یکسان در نظر گرفته شده لذا برای هر محله ۱۸۷ پرسشنامه به روش نمونه گیری احتمالی از نوع نمونه تصادفی ساده<sup>۴</sup> در بین شهروندان ساکن توزیع گردید. در پژوهش حاضر به منظور ارزیابی روایی پرسشنامه از مدل لاوشه با سنجش گزینه های ضروری، غیر ضروری ولی مفید و غیر لازم از نظرات ده متخصص در برنامه ریزی شهری بهره گرفته شد. مطابق جدول تصمیم گیری در مورد CVR مقدار روایی با این تعداد متخصص باید بالای ۰/۸۵ باشد که بر حسب محاسبه برای پرسشنامه مورد نظر روایی آن ۸۹ درصد بوده و کاملاً<sup>۵</sup> روا شناخته شد. همچنین برای اطلاع از پایایی تحقیق پس از پاسخگویی ۱۵ نفر از متخصصان و صاحب نظران برنامه ریزی شهری به سوالات پرسشنامه با استفاده از نرم افزار SPSS ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۳۵) محاسبه شد که حاکی از اعتبار بالای پرسشنامه دارد. با توجه به نرمال بودن توزیع نمونه ها در آزمون کلموگوروف اسمیرنوف با سطح معناداری ۰/۰۹۴ و ضریب K-S برابر ۱/۵۷۱، برای تحلیل داده ها از آزمون های پارامتریک از قبیل آزمون تک نمونه ای T و آزمون تحلیل واریانس استفاده گردید. آزمون تک نمونه ای T به منظور سنجش وضعیت شاخص های تحقیق در هر دو محله براساس نظرات نمونه ای آماری مورد استفاده قرار گرفت. و در مرحله بعد بمنظور مقایسه اختلاف نظر بین دو محله مورد نظر در مورد شاخص های موثر بر مشارکت پذیری مردم در توسعه پارک جیبی از آزمون تحلیل واریانس استفاده گردید. در مرحله آخر نیز بمنظور بررسی میزان تاثیر شاخص های مشارکت پذیری در توسعه پارک های جیبی از آزمون تحلیل مسیر استفاده شده است. جدول شماره یک شاخص های موثر بر مشارکت شهروندان را با رویکرد خلق پاکت پارک نشان می دهد.

جدول ۱- ابعاد و شاخص های مؤثر بر مشارکت مردمی

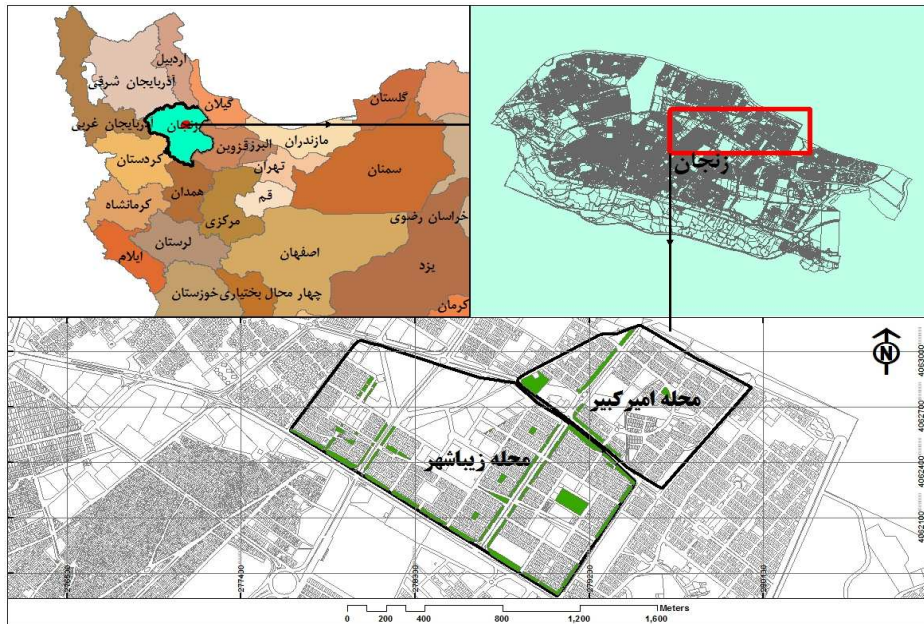
مقیاس مشارکت	شاخص	گویه ها	منابع و ماخذ
اجتماعات محلی	احساس تعلق	میزان رضایت از محل سکونت در محله، احساس مسئولیت در زیباسازی فضای سبز محله، علاقه مند بودن به دخالت در توسعه فضای سبز محله، نگرش به محله به عنوان خانه خود، گرایش و تمایل به مشارکت محله ای	(علوی تبار، ۱۳۸۲) (رفیع پور، ۱۳۷۲) (مقیمی، ۱۳۹۰)
	انگیزش مشارکت	کسب درآمد، امنیت در محله، کمک به زیبایی محله، ارائه پیشنهادها و نظرات بر تصمیمات مدیران محله، حل مشکلات فضای سبز محله	(رهنما و همکاران، ۱۳۹۲) (بروکوفسکی، ۲۰۱۵) (حسینی، ۱۳۸۰)
	سمن ها	فعالیت در سازمان های غیردولتی و مردم نهاد، فعالیت در سازمان های اجتماعی (گروه های صنفی و گروه های هنری...)، شرکت در تصمیم گیری های محله، امانت نگری، واکنش هوشمندانه و مسئولیت پذیر، پاسخگویی و نقدپذیری، مواجهه صادقانه	(نیبور، ۱۹۳۲) (تیبسات، ۲۰۰۵) (مطهری، ۱۳۸۰) (قراملکی، ۱۳۸۸)

(بهزاد، ۱۳۸۶) (ماهری، ۱۳۸۶) (کلهر، ۱۳۸۸) (دهقان، ۱۳۸۴)	قابل اعتماد بودن همسایه‌های محله، صداقت همسایه‌ها محلی در کار خود، قابلیت اعتماد به محیط زندگی، اعتماد به نهادها، اعتماد به شهرداری	<b>اعتماد</b>
(مینایی، ۱۳۸۶) (بوزان، ۱۳۷۸) (پاکزاد، ۱۳۸۱) (حسینی، ۱۳۸۷)	واکنش و رفتار افراد محله، عدم وجود انحرافات اخلاقی و اجتماعی محله، رضایت از امنیت محله، عدم وجود افراد شرور و معتادان در محیط محله، حضور آزادانه دختران و زنان در کوچه و خیابان، فضای مناسب برای حضور کودکان	<b>احساس امنیت</b>

(مأخذ: مطالعات کتابخانه‌ای نگارنده، ۱۳۹۷)

### قلمرو پژوهش

شهر زنجان در زمره شهرهای میانی کشور و مرکز استان زنجان است. این شهر با سابقه بیش از ۱۴۰۰ سال، از جمله شهرهایی است که دوره‌های مختلف اوج و حسیض در پویش شهرنشینی را پشت سر نهاده و امروزه یکی از مهم‌ترین شهرهای منطقه به شمار می‌رود (حسینعلی، ۱۳۸۸: ۵۶). موقعیت جغرافیایی شهر منطبق بر ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۶ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی از خط استوا است (مهندسین مشاور آرمانشهر، ۱۳۸۷). بر اساس آمارنامه‌های منتشر شده شهرداری زنجان؛ شهر زنجان با داشتن ۴۳۰۸۷۱ نفر جمعیت در سال ۱۳۹۵ خورشیدی بیستمین شهر کشور از لحاظ جمعیت محسوب می‌شود (شهرداری زنجان، ۱۳۹۵).



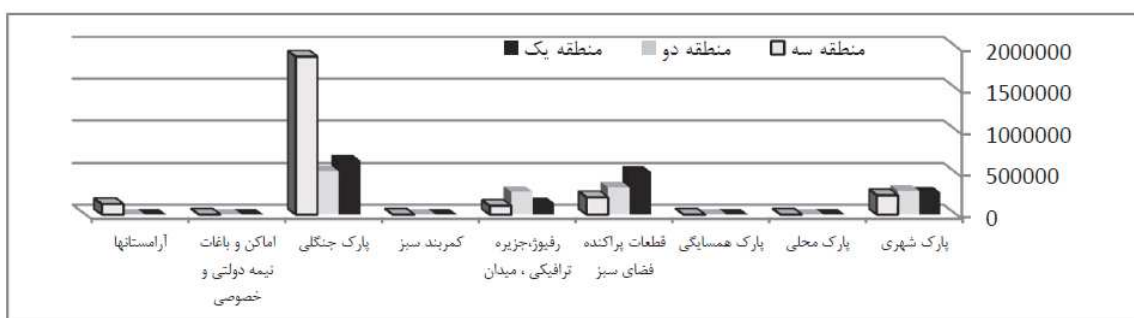
شکل ۱- نقشه موقعیت شهر زنجان و محلات مورد مطالعه (مأخذ: مهندسین مشاور آرمانشهر، ۱۳۹۴)

بر اساس سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵)؛ جمعیت محله زیباشهر ۷۳۳۶ نفر و محله امیرکبیر ۶۵۷۱ نفر می‌باشد (درگاه ملی آمار، ۱۳۹۵) و سرانه‌ی فضای سبز شهر زنجان به طور متوسط ۴٫۱۸ درصد، سرانه فضای سبز محلات زیباشهر ۱۳٫۵۶ متر و سرانه محله امیرکبیر ۳٫۹۳ متر می‌باشد (آمار نامه شهرداری زنجان، ۱۳۹۵).

جدول ۲- سرانه فضای سبز شهر زنجان طی سال های ۱۳۸۵ - ۹۵ (متر مربع برای هر نفر)

سال	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
سرانه	۸	۸,۲	۸,۴	۸,۶	۸,۷	۹	۹,۸	۱۰,۲	۱۰,۵	۱۳,۸	۱۴,۱

مأخذ : سازمان پارکها و فضای سبز شهرداری زنجان، ۱۳۹۵



شکل ۲- وضعیت فضای سبز در سطح مناطق شهر زنجان در پایان سال ۱۳۹۵ (آمارنامه شهرداری زنجان، ۱۳۹۵)

### یافته‌ها

در این بخش ابتدا با استفاده از آزمون تک نمونه ای  $t$ ، وضعیت شاخص های تحقیق در هر دو محله بر اساس نظرات نمونه ای آماری سنجیده می شود تا علاوه بر شناخت وضعیت موجود محله در زمینه توسعه پارک های جیبی، میزان تعمیم پذیری آراء نمونه به کل محله نیز معلوم گردد.

در این رابطه، میانگین شاخص های موثر بر توسعه پارک های جیبی در محله زیباشهر ۴,۰۱ با مقدار آماره  $t$  (۲۶,۹۸) است. بر اساس آماره فوق، می توان اظهار نمود که شاخص های فوق در محله زیبا شهر شرایط مطلوبی برای گسترش پارک های جیبی دارند. با توجه به سطح معناداری که برابر ۰,۰۰۰ است؛ در تمامی شاخص ها سطح معنی داری کمتر از  $P < ۰,۰۵$  بوده و نتیجه بدست آمده را می توان به کل محله زیباشهر تعمیم داد. در بین مولفه ها نیز، شاخص «احساس امنیت» با مقدار آماره  $t$  (۲۱,۸۵) بیشترین امتیاز را کسب کرده است. در نتیجه وضعیت امنیت در محله بسیار مطلوب بوده و طبق میانگین قابل توجه (۴,۲۸)، می توان این معیار را به عنوان یک امتیاز مطلوب برای توسعه پارک های جیبی در نظر گرفت. علاوه براین، مولفه «احساس تعلق» با مقدار آماره  $t$  (۹,۴۳) کمترین امتیاز را دارد و نشان می دهد که جدید الاحداث بودن شهرک و نبود نمادهای تاریخی-فرهنگی، میزان دلبستگی مردم محله را تضعیف کرده است. گرچه امتیاز این معیار نیز بالاتر از حد متوسط است و نشان دهنده مطلوب بودن شرایط محله؛ برای توسعه پارک های جیبی می باشد.

جدول ۳- وضعیت شاخصهای موثر بر توسعه پارکهای جیبی در محله زیباشهر با آزمون تک نمونه ای  $T$

مؤلفه ها	میانگین	انحراف استاندارد	آماره $t$	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	
						پایینتر	بالاتر
احساس تعلق	۳,۷۹	۱,۱۵	۹,۴۳	۱۸۶	۰	۰,۶۲۶	۰,۹۵۷
انگیزش	۳,۸۳	۱,۰۵	۱۰,۷۶	۱۸۶	۰	۰,۶۷۷	۰,۹۸۱
سمن ها	۴,۰۴	۰,۹۹	۱۴,۴۳	۱۸۶	۰	۰,۹۰۰	۱,۱۸۵



1.245	1.001	1.123	0	186	18.22	0.84	4.12	اعتماد
1.399	1.168	1.283	0	186	21.85	0.80	4.28	احساس امنیت
1.088	0.940	1.014	0	186	26.98	0.51	4.01	کل(مشارکت شهروندی)

مأخذ: یافته های میدانی تحقیق، ۱۳۹۷)

محله امیر کبیر نیز میانگین شاخص های موثر بر توسعه پارک های جیبی ۳٫۸۸ با مقدار آماره  $t(25,5) = 2.5$  است. در این محله نیز شاخص های فوق شرایط مطلوبی برای گسترش پارک های جیبی دارند. با توجه به سطح معناداری که برابر  $0,000$  است؛ در تمامی شاخص ها سطح معنی داری کمتر از  $0,05$   $P <$  بوده و نتیجه بدست آمده را می توان به کل محله امیرکبیر تعمیم داد. در بین مولفه ها نیز، شاخص «احساس امنیت» با مقدار آماره  $t(17,81) = 1.7$  بیشترین امتیاز را کسب کرده است. در نتیجه وضعیت امنیت در محله بسیار مطلوب بوده و طبق میانگین قابل توجه ( $4.1$ )، می توان این معیار را به عنوان یک امتیاز مطلوب برای توسعه پارک های جیبی در نظر گرفت. علاوه براین، مولفه «احساس تعلق» با مقدار آماره  $t(8,52) = 1.8$  کمترین امتیاز را دارد و این امر نشان می دهد که جدید الاحداث بودن شهرک و نبود نمادهای تاریخی-فرهنگی، میزان دلبستگی مردم محله را تضعیف کرده است. گرچه امتیاز مولفه «احساس تعلق» نیز بالاتر از حد متوسط است و نشان دهنده مطلوب بودن شرایط محله برای توسعه پارک های جیبی می باشد. نکته مهم در هر دو محله این است که شاخص های موثر بر توسعه پارک های جیبی از نظر جامعه آماری، شرایط مطلوبی دارد؛ چرا که این محلات جزء محدوده با ساختار اجتماعی- اقتصادی متوسط شهر است و به علت جدید الاحداث بودن، مردم گرایش بیشتری به سکونت در این محلات دارند. از طرفی، اغلب کاربری های عمومی و خدماتی نیز در این محدوده دایر می باشد، که منجر به شکل گیری محله مسکونی کارآمد برای ساکنین تقریباً مرفه شده است. در نتیجه بر اساس اظهارات جامعه آماری، می توان گفت که شرایط برای توسعه خدمات و مشارکت مردم در این قبیل طرح ها، فراهم است.

جدول ۴- وضعیت شاخصهای موثر بر توسعه پارکهای جیبی در محله امیرکبیر با آزمون تک نمونه ای T

سطح اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره t	انحراف استاندارد	میانگین	مولفه	
								پایینتر
0.850	0.530	0.690	0	186	8.52	1.11	3.69	احساس تعلق
0.961	0.665	0.813	0	186	10.82	1.03	3.81	انگیزش
1.021	0.733	0.877	0	186	12.05	1.00	3.88	سمن ها
1.078	0.783	0.930	0	186	12.46	1.02	3.93	اعتماد
1.224	0.980	1.102	0	186	17.81	0.85	4.10	احساس امنیت
0.951	0.814	0.882	0	186	25.50	0.47	3.88	کل(مشارکت شهروندی)

مأخذ: یافته های میدانی تحقیق، ۱۳۹۷)

برای بررسی و تحلیل مطلوب شیوه به حداکثر رساندن مشارکت در هر دو محله و رسیدن به یک مقایسه منطقی از وضعیت مشارکت شهروندی در دو محله جهت توسعه پارک های جیبی از آزمون تحلیل واریانس با هدف مقایسه نظرات

جامعه آماری در دو محله استفاده شده است. فرض صفر آزمون تحلیل واریانس؛ بر عدم وجود اختلاف نظر بین دو محله تاکید دارد و در پی تایید نقش وضعیت مشارکت شهروندی محلات در تقویت شاخص های پنج گانه جهت توسعه پارک های جیبی است. براساس نتایج جدول پنج، در تمامی شاخص ها، میزان سطح معناداری یکسان نیست. در شاخص های احساس تعلق؛ انگیزش؛ سمن ها؛ اعتماد؛ و احساس امنیت سطح معناداری از سطح اطمینان  $P > 0.05$  کمتر است و فرضیه صفر ( $H_0: \mu_1 = \mu_2$ ) تایید می شود. بنابر این می توان گفت که بین گروه های مختلف در زمینه وضعیت شاخص های «احساس تعلق» و «انگیزش» سطح معناداری صفر بوده و نشان می دهد که در بین دو محله در این شاخص ها اختلاف نظر وجود ندارد. شرایط احساس تعلق و همچنین نیروهای انگیزشی جهت مشارکت تقریباً یکسان است و با توجه به بالا بودن امتیاز هر دو شاخص، ساکنین محلات گرایش مشابه و بالایی برای توسعه پارک های جیبی دارند. اما در زمینه شاخص های، «سمن ها»، «اعتماد»، و «احساس امنیت»، سطح معناداری از سطح اطمینان  $P > 0.05$  بیشتر است و فرضیه صفر ( $H_0: \mu_1 = \mu_2$ ) رد می شود. بنابر این می توان گفت که بین دو جامعه آماری مورد نظر، در زمینه وضعیت شاخص های فوق اختلاف نظر وجود دارد. در هر سه شاخص براساس جدول شماره پنج؛ محله زیبا شهر امتیازات بیشتری را ارائه داده است. در نتیجه ساکنین محله زیبا شهر روحیه بالایی برای توسعه پارک های جیبی به لحاظ احساس امنیت، اعتماد عمومی و سمن ها دارند. از سویی این محله به علت سابقه بالاتر نسبت به امیرکبیر و همچنین نزدیکی بیشتر به مرکز شهر، دسترس پذیری بالایی دارد. در نتیجه، گرایش مردم محله به ایجاد پارک های کوچک در محدوده محله و نزدیک محل سکونت جهت رهایی از شلوغی و همچنین عدم مراجعه به بخش بافت مرکزی، تمایل بیشتری به توسعه این قبیل کاربری ها دارند. در مقابل محله امیر کبیر به علت دوری از مرکز و تکمیل نشدن ساخت و سازها و وجود قطعات خالی بیشتر، هنوز به انسجام و همبستگی لازم جهت توسعه این قبیل کاربری ها نرسیده اند.

جدول ۵- تحلیل اختلاف نظر گروههای آماری با آزمون تحلیل واریانس

سطح معنی داری	درجه آزادی	F	میانگین براساس محله			شاخص	ردیف
			امیر کبیر	زیبا شهر	کل		
۰,۰۰۰	۱	۳,۵۹	3.69	۳,۷۹	3.74	احساس تعلق	۱
۰,۰۰۰	۱	۱,۲۷	3.81	3.83	3.82	انگیزش	۲
۰,۰۸۲	۱	۱,۹۴	3.88	4.04	3.96	سمن ها	۳
۰,۰۹۸	۱	۴,۳۵	3.93	4.12	4.02	اعتماد	۴
۰,۱۲۷	۱	۳,۲۸	4.10	4.28	4.19	احساس امنیت	۵
۰,۰۵۹	۱	۱,۶۶	3.88	4.01	3.94	کل	۷

مأخذ: (یافته های میدانی تحقیق، ۱۳۹۷)

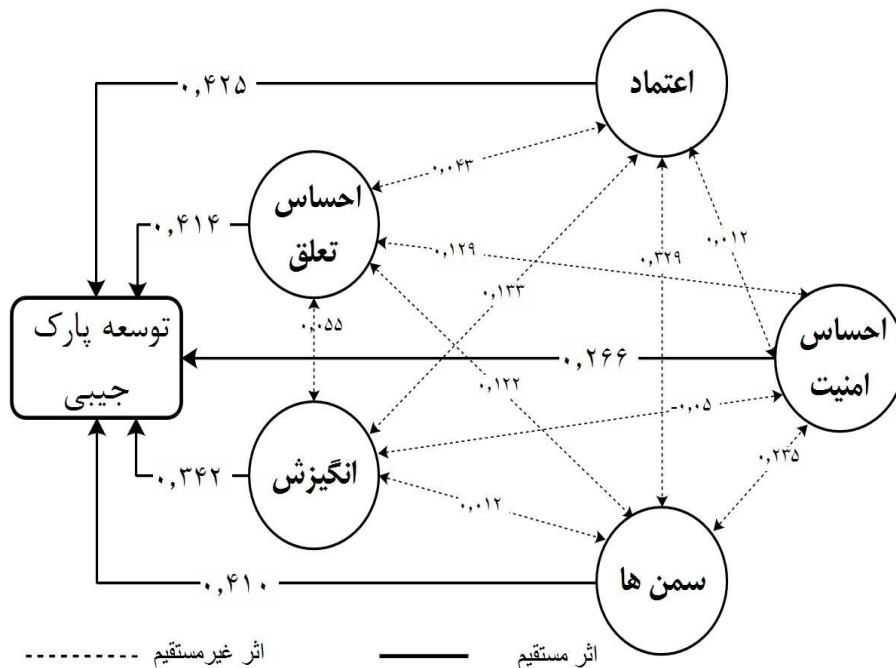
برای تشخیص رابطه علی بین متغیرهای مستقل و تابع از روش تحلیل مسیر استفاده می شود و نتایج تحقیق نیز بصورت اثر مستقیم، اثر غیر مستقیم و اثر کل ارائه می شود. اثر کل به عنوان مهمترین پارامتر تحلیل مسیر، حاصل جمع اثر مستقیم و غیر مستقیم است. مقدار اثر کل باید بالاتر از  $0/3$  باشد تا یک رابطه معنادار بین متغیر وابسته و مستقل بوجود آید و اگر اثر کل بین  $0/3$  تا  $0/6$  باشد همبستگی معنادار و مطلوب است و اگر بیش از  $0/6$  باشد، همبستگی بسیار مطلوب است. همچنین، اگر مقدار اثر غیر مستقیم بیشتر از اثر مستقیم باشد، نشان دهنده کاذب بود نتیجه محاسبات آماری است. گفتنی است که تقریباً در تمامی مولفه ها اثر کل بیشتر از  $0/3$  و همچنین اثر مستقیم بیشتر از اثر غیر

مستقیم است(جدول ۶ و شکل ۲). طبق نتایج جدول شش، مقدار اثر کل مولفه سمن ها ۰,۵۰۷؛ مولفه احساس تعلق برابر ۰,۴۳۲ و مولفه اعتماد ۰,۴۲۹؛ انگیزش ۰,۳۴۸ و احساس امنیت برابر با ۰,۳۱۷ است. با توجه به اینکه، این مقدار بین ۰,۳ و ۰,۶ است؛ می توان اظهار نمود که تاثیر مولفه های مشارکت شهروندی بر توسعه پارک های جیبی در ابعاد فوق بالاتر از حد مطلوب بوده و توانسته بواسطه گرایش مردم به مشارکت بویژه در محله زیباشهر، بسترهای لازم برای ایجاد کاربری های مدرن شهری متناسب با توسعه پایدار و کیفیت زندگی فراهم نماید. در این میان، شاخص سمن ها بیش از دیگر شاخص ها ( اثر کل ۰,۵۰۷ و اثر مستقیم ۰,۴۱۰) بر شکل گیری چنین فرهنگ و خردجمعی تاثیر داشته است. لذا به نظر می رسد برای برنامه ریزی کالبدی و شهرسازی در محله های مسکونی پیرامون مرکز شهر باید بر مشارکت شهروندی توجه ویژه ای شود و حداالامکان، نماینده های محلات در قالب شوراییاری در تصمیم گیری ها مشارکت داشته باشند.

جدول ۶- اثر کل و اثر مستقیم مولفه ها بر توسعه پارک های جیبی با تحلیل مسیر

اثر کل	اثر غیر مستقیم	اثر مستقیم	ابعاد
0.432	0.018	0.414	تعلق احساس
0.348	0.006	0.342	انگیزش
0.507	0.097	0.41	ها سمن
0.429	0.004	0.425	اعتماد
0.317	0.051	0.266	امنیت احساس

(مآخذ: یافته‌های میدانی تحقیق، ۱۳۹۷)



شکل ۲- روابط متغیرهای تحقیق با تحلیل مسیر

## نتایج

نتایج پژوهش نشان داد که شاخص «احساس امنیت» زیربنای خلق و توسعه پارک های جیبی در این محلات قلمداد می شود. این نتایج می تواند همسو با نظریات افرادی مانند جان جیکوبز، الیزابت وود و اسکار نیومن باشد که معتقدند خصوصیات و ویژگیهای ارتقاء مکان می تواند در میزان احساس امنیت افراد مؤثر باشد. این افراد به نوعی به این مبحث پرداخته اند که میتوان با تغییر در طرح فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای قابل دفاع از جرم پیشگیری و احساس امنیت را افزایش داد. لذا احساس امنیت زنان و کودکانی که در این فضا قرار می گیرند؛ باید مدنظر قرار گرفته و افراد شرور و معتاد در این پارکها جایی نداشته باشند. به طوری که شهروندان در امنیت کامل از این فضاهای فراغتی استفاده کنند. برای افزایش احساس امنیت در محلات امیرکبیر و زیباشهر زنجان پیشنهاد می گردد، به تقویت سیستمهای نورپردازی و روشنایی و استفاده از دوربین های مدار بسته که تمامی سطوح محلات را پوشش دهد؛ مبادرت شود.

همچنین بر مبنای نتیجه پژوهش در زمینه خلق پاکت پارک ها و تعامل آن با هویت اجتماعی شهروندان در محلات امیرکبیر و زیباشهر؛ می توان اذعان نمود که خلق و توسعه پاکت پارک ها می تواند فرصت های گوناگونی را برای تجربه و نشاط در اختیار شهروندان قرار دهد. ولی متأسفانه در محلات فوق هیچ فضایی برای تعاملات اجتماعی، فعالیتها و گذران اوقات فراغت شهروندان وجود ندارد. لذا توجه و تمرکز بر طرفیت های مالی استفاده از زمین، موجب کم بودن این گونه فضاها در محدوده منتهی شده است. استفاده از بوستانهای موجود داخل موجود نیز به دلیل نبود نظارت اجتماعی و تجهیز نشدن آن، برای استفاده گروههای مختلف سنی مناسب نیست. از سویی جدید الاحداث بودن و نبود نمادهای تاریخی- فرهنگی در شهرک های مذکور، میزان دلبستگی مردم محله را تضعیف کرده است و اثرات پروانه ای خلق و توسعه پاکت پارک ها از نظر جامعه آماری، شرایط مطلوبی را برای شکل گیری سازمان فضایی محلات و به تبع آن حیات اجتماعی و ذهنیت شهروندان از محلات در پی خواهند داشت. لذا در شرایط امروزی که بسیاری از محلات شهر جدید الاحداث شهر زنجان با بحرانهای اجتماعی، فرهنگی و هویتی مواجه شده اند، با بازخوانی نقش پاکت پارک ها و توجه به آنها به عنوان فضاهای جمعی و مردمی، میتوان گامی بزرگ در جهت حل بخشی از این بحرانها و بازتعریف هویت در محلات فوق برداشت.

در نهایت اینکه تاثیر مولفه های مشارکت شهروندی بر توسعه پارک های جیبی در محلات فوق بالاتر از حد مطلوب بوده و توانسته بواسطه گرایش مردم به مشارکت بویژه در محله زیباشهر، بسترهای لازم برای ایجاد کاربری های مدرن شهری متناسب با توسعه پایدار و کیفیت زندگی فراهم نماید. در این میان، شاخص سمن ها بیش از دیگر شاخص ها ( اثر کل ۰,۵۰۷ و اثر مستقیم ۰,۴۱۰) بر شکل گیری چنین فرهنگ و خرد جمعی تاثیر داشته است. لذا بر مبنای یافته فوق می توان اظهار نمود؛ فضای موجود در محلات فوق شهر زنجان؛ پتانسیل مناسبی برای ایجاد و توسعه حضور مردم بالاخص در زمینه کمک به زیبایی محله، ارائه پیشنهادها و نظرات بر تصمیمات مدیران محله را دارد. در این راستا باید در قبال موانع قانونی، مقررات و استانداردهای فنی، روشهای برنامه ریزی و مدیریت سازمان موجود شهرداری و بعضاً نهادهای دولتی سنت شکنی نمود و با اصلاح قوانین موضوعی موجود و تعریف ساختار جدید در چارچوب استراتژیهای محله مینا، باز آفرینی کرده و برای شهروندان محلات، سکونتگاهی شایسته ساخت.

## پیشنهادها

در پایان شایسته است با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق برای بهبود خلق پاکت پارک ها به برنامه ریزان در رابطه با موضوع مشارکت شهروندان به موارد زیر اشاره کرد:

- می‌تواند پیشنهاد کرد تقویت مشارکت شهروندان با برنامه‌ریزی دقیق در محلات، از طریق ایجاد و تقویت سازمان‌های مشارکت محلی مانند شورایارها، همکاری شهروندان جوان، NGOها و سمن‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی در اداره‌ی امور محلی توسط مشارکت‌کنندگان داشته باشد و در نتیجه کاهش هزینه‌ها شهرداری می‌شود.
- اعتمادسازی توسط شهرداری از طریق حمایت از طرح‌های مشارکت‌کنندگان در محلات و نظارت دائم به پارک‌های جیبی که شهروندان در ایجاد و توسعه آن مشارکت می‌کنند.
- بزرگ‌ترین دغدغه‌ی مشارکت‌کنندگان امنیت پارک‌های جیبی می‌باشد و در صورت وجود امنیت آن‌ها مشارکت بسیار بالایی خواهند داشت. پیشنهاد می‌شود که بعد از ایجاد و توسعه پارک‌های جیبی توسط شهروندان امنیت این فضاها و مکان‌های فراغتی توسط شهرداری و نیروی امنیتی شهر مانند پلیس حفظ شود تا شهروندان از ایجاد مزاحمت‌ها در این فضاها به دور باشند.
- طبق پرسشنامه‌ی مدیران و کارشناسان شهری شهرداری با به وجود آوردن بستری برای سنجش انگیزه‌ی شهروندان جهت مشارکت در ایجاد و توسعه پارک‌های جیبی هر محله، از طریق رسانه‌های گروهی یا رسانه‌های مجازی مانند اینترنت ... آن‌ها را به مشارکت راغب‌تر نماید و مزایای مشارکت شهروندان را به نمایش بگذارد.
- شهرداری با در نظر گرفتن مزایای خاص مانند این که فضاها سبز یا پارک‌های جیبی را در اختیار شهروند گذاشته و از آن بخواهد پارک جیبی را تجهیز کنند و نگهداری کند ولی شهرداری دیگر از آن اجاره‌ای نگیرد. در واقع شهروندان مشارکت‌جو از طریق سرمایه‌گذاری، با ارائه خدمات و حفظ و نگهداری پارک‌های جیبی از طریق ایجاد کافی‌شاپ‌های روباز و یا وسایل بازی کودکان از آن درآمدزایی کنند و این که هزینه نگهداری برای شهرداری را از بین ببرند و این فضاها با نظارت شهرداری‌ها باشد.

## References:

- ایران نژادپاریزی، محمدحسین؛ جمیلیان، مهدیه؛ (۱۳۹۰). *بوستان و فضای سبز شهری*. انتشارات دانشگاه یزد، ۴۱۶ ص.
- بهبهانی، هما (۱۳۷۳). *ارزیابی از پارک‌های تهران تا تعیین الگو*. فصلنامه علمی و آموزشی فضای سبز، شماره هشتم، صص ۲۲-۲۵.
- بهرام سلطانی، کامبیز (۱۳۹۰). *مبانی معماری فضای سبز شهری*. چاپ اول، انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی و دبیر خانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران.
- بهزاد، داود (۱۳۸۴). *تحلیل نظری سرمایه اجتماعی در پیشگیری از آسیب‌ها اجتماعی*. مجموعه مقاله‌های نخستین سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ص ۱۰۱-۸۳.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها و هراس*. مترجم: پژوهشگران پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۴۳۲ ص.
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۱). *میزگرد نقش فضاهای شهری در تأمین امنیت اجتماعی*. انتشارات سازمان شهرداری‌ها، سال چهارم، شماره چهل و یکم.

- حسینعلی، حسن (۱۳۸۸). *گذری بر تاریخ زنجان*. چاپ اول، انتشارات دانش؛ ۹۶ص.
- حسینی، سیدعلی (۱۳۸۰). *روشهای مشارکت شهروندان در طرحهای توسعه شهری، شهررشت*. پایان نامه دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت و مدرس، استاد راهنما: شادروان حسین شکوئی .
- حسینی، فرزانه (۱۳۸۷). *بررسی و ارائه شاخص‌های کالبدی-کارکردی مؤثر بر ارتقاء امنیت فضاهای عمومی*. پایان نامه دانشگاه تربیت مدرس استاد راهنما: دکتر محمد رضا بمانیان .
- خاکپور، براتعلی؛ رفیعی، هادی؛ صالحی فرد، محمد (۱۳۸۹)، *بررسی عملکرد مدیریت شهری در گسترش فضای سبز عمومی (پارک) با استفاده از روش تاپسیس*. نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه ای، بهار و تابستان ، شماره ۱۴؛ صص ۲-۲۷.
- خلدبرین، علی؛ علیا، عقیل؛ جعفری، علی (۱۳۸۸)، *طراحی فضای سبز از دیدگاه شهروند محوری*. فصلنامه جنگل و مرتع، شماره ۸۴، صص ۴-۴۵.
- دهقان، علیرضا؛ غفاری، غلامرضا (۱۳۸۴). *تبیین مشارکت اجتماعی - فرهنگی دانشجویان دانشگاه های علوم پزشکی شهر تهران*. مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ۶، شماره ۱، صص ۶۷-۹۸.
- رستم خانی، پروانه؛ لقایی، حسنعلی (۱۳۸۳). *اصول طراحی فضای سبز در محیط های مسکونی*. چاپ دوم ، نشر: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ۱۶۸ص.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۲). *سنجش گرایش روستائیان نسبت به جهاد سازندگی و عوامل مؤثر بر آن*، پژوهشی در سه استان: اصفهان، فارس و خراسان. تهران، مرکز تحقیقات روستایی، وزارت جهاد سازندگی.
- رفیعیان، مجتبی؛ خدایی، زهرا (۱۳۸۸). *بررسی شاخص ها و معیارهای مؤثر بر رضایت مندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری*. فصلنامه منظره ، دوره ۱۸ ؛ شماره ۵۳ ، صص ۲۲۷-۲۴۸.
- رهنما، محمدرحیم؛ مهرورز، اکرم؛ عباس‌زاده، غلامرضا (۱۳۹۲). *تحلیل عوامل زمینه ساز مدیریت مشارکتی در شهر مشهد*. فصلنامه مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه‌ای، سال پنجم، شماره نوزدهم، صص ۱۸-۱۶۹.
- شهرداری زنجان (۱۳۸۵-۱۳۹۵). *آمار نامه شهرداری زنجان، فصل جمعیت*.
- طاهری، فرهاد (۱۳۸۹). *تدوین ضوابط و معیارهای شهرسازی ورزش محور*. پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد برنامه ریزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین.
- علوی تبار، علیرضا (۱۳۸۲). *الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها*. جلد سوم؛ انتشارات سازمان شهرداریهای کل کشور تهران؛ ۱۸۴ ص.
- علیخانی، مینو؛ آسایش، منیژه (۱۳۹۲). *پاکت پارکها، حلقه گشوده فضاهای شهری و فضای سبز، عامل کلیدی در ایجاد شهر پایدار*. اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، اسفند ماه.

قدرجانی، راضیه؛ حاجیان زیدی، مهرداد (۱۳۹۵). *پاکت پارک ها و طراحی و ضوابط مربوط به آنها در فضاهای شهری*. دومین کنفرانس شهرسازی، مدیریت و توسعه شهری؛ صص ۳۴-۴۱.

قراملکی، احد فرامرز (۱۳۸۸). *اخلاق در سازمان های مردم نهاد*. نشر: ریاست جمهوری، مرکز امور زنان و خانواده، تهران، ۱۱۶ ص .

کلهر، سینا (۱۳۸۸). *راهبردهای امنیت اجتماعی*. برگرفته از سایت باشگاه اندیشه دسترسی در مورخه ۲۳ مهر ۱۳۹۲ تهران، کانون اندیشه جوان ۶.

ماتین، کلیف؛ شرلی، پیتر (۱۳۸۶). *ابعاد سبز طراحی شهری*. چاپ دوم، تهران: شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، ۴۶۴ ص.

ماهری، احد (۱۳۸۶). *بررسی نقش سازمان های غیردولتی (NGO)، در ایجاد اعتماد اجتماعی (آذربایجان شرقی)*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهش؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.

محمدی، جمال؛ محمدی ده چشمه، مصطفی (۱۳۸۶). *ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد*. نشریه محیط شناسی، سال سی و سوم، شماره ۴۴؛ زمستان، صفحه ۹۵-۱۰۴.

مدنی پور، علی (۱۳۸۱). *تهران؛ ظهور یک کلانشهر*. انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری، ۲۹۰ ص.

مرصوصی، نفیسه؛ رشوند، صالح (۱۳۹۶). *تحلیل روند تغییرات دوره ای فضای سبز شهری زنجان از ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ و ارائه الگوی مکان یابی بهینه*. دو فصلنامه پژوهش بوم شناسی شهری، سال هشتم، شماره دوم، پیاپی ۱۶، پاییز و زمستان؛ صص ۱۰۱-۱۱۸.

مطهری، مرتضی (۱۳۸۳). *مجموعه آثار استاد شهید مطهری*. تهران، انتشارات صدرا.

مقیم، سید محمد (۱۳۹۰). *کارآفرینی در نهادهای جامعه، پژوهشی در سازمان های غیردولتی ایران*، چاپ سوم، نشر دانشگاه تهران، ۴۱۵ ص.

مهندسین مشاور آرمانشهر (۱۳۸۸). *مطالعات طرح تفصیلی شهر زنجان*. نشر مسکن و شهرسازی استان زنجان.

مینایی، محمدعلی (۱۳۸۶). *معرفی طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی*. ماهنامه پژوهشگران، شماره ۱۲ و ۱۳، تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و علوم انسانی ۱۰.

Borkowski, N (2015). *Organizational behavior in health care*. Jones & Bartlett Publishers, Sudbury: Massachusetts.

Jasprizza, R (2000). *Small Spaces Make a Difference*. Landscape Australia, Vol.21, No.4 (84), p.292-294.

Marcus, Clare Cooper and Carolyn Francis (1998). *People Places*. Edition: John Wiley and Sons Inc. New York.

Niebuhr, R (1932). *Moral Man and Immoral Society*. New York.

Tissot, B.N (2005). *integral marene ecology: communit-based fishevy management in Hawaii*. Journal of general evolution, No. 61, pp. 79-96.